

Posudek oponenta na bakalářskou práci

Jméno a příjmení studenta: Boris Moskovič
Téma práce: Jugoslávie na křižovatce. Reflexe jugoslávského tisku na počátku roku 1990

Předložená práce se zabývá přelomovými událostmi v Jugoslávii na počátku roku 1990, tak jak jej aktuálně prezentovaly dva klíčové jugoslávské deníky, totiž bělehradská Politika a záhřebský Vjesnik. Výběr těchto titulů přitom není nijak náhodný. V prvním případě se jednalo o srbský politický list, s tradicí sahající na počátek 20. století, který v srbském veřejném prostoru představoval a dodnes představuje nejvlivnější novinové periodikum. Politika byla listem formálně nezávislým a i v době komunistického režimu prezentovala kvalitní zpravodajství a v rámci možností a v závislosti na stávající politické situaci relativně hodnotné komentáře. Ovšem období, sledované v této práci však nepatří v dějinách těchto novin zrovna k nejzářivějším momentům. V roce 1988 se totiž redakce Politiky dostala pod vliv Slobodana Miloševiče a stala se tribunou pro jeho politickou linii. Na konci 80. a počátku 90. let tak sehrála společně s dalšími médii úlohu v mobilizaci srbské společnosti pro nacionalistické cíle.

Druhý zvolený titul, v Záhřebu vycházející Vjesnik, nebyl formálně nezávislý, ale naopak plnil úlohu ústředního orgánu Socialistického svazu pracujících lidu Chorvatska, tedy republikové organizace jugoslávské obdoby národní fronty. Ve sledovaném období nicméně nebyl Vjesnik spjatý s konkrétní politickou skupinou (?) Dá se však říci, že reprezentoval názorový proud, který lze označit jako proreformní a liberálně orientovaný. Na rozdíl od Politiky, která odrážela postoje srbské politické elity a do jisté míry i vlivné části srbských intelektuálních kruhů, nelze rozhodně Vjesnik označit za výlučně chorvatský. Naopak, ve zkoumané době se tento titul implicitně orientoval celojugoslávsky, aniž by výrazněji zdůrazňoval chorvatská specifika.

B. Moskovič si tedy položil otázku, jak tyto dva klíčové deníky referovaly o politickém dění v období, které bylo v kontextu dalšího vývoje směřujícího k rozpadu Jugoslávie zlomové. Práce je velmi logicky strukturována. Autor nejprve na základě solidního výběru sekundární literatury vylíčil události z let 1988–1989. Posléze představil oba deníky.

Sledované období je vymezeno průběhem ledna roku 1990. Tento měsíc politickému dění v Jugoslávii dominovaly tři důležité momenty: začátek ekonomické reformy Ante Markoviće, zakládající sjezdy dvou nacionalistických nekomunistických (či antikomunistických) politických stran, tj. Srbské národní obnovy ve Staré Pazové a Chorvatského demokratického společenství ve Splitu, a nakonec poslední sjezd Svazu komunistů Jugoslávie, který skončil odchodem slovinské delegace a je považován za počátek procesu rozpadu SFRJ.

B. Moskovič postupuje způsobem, kdy vždy vylíčí a vysvětlí význam konkrétní události a posléze se analyzuje příslušné články v obou denících. V případě XIV. sjezdu SKJ se věnuje každému dni jednání a bezprostřední reakci tisku zvláště den po dni.

Ze své analýzy pak nakonec vyvozuje závěr, že Politika v této době skutečně pracovala na politické zadání. Neplnila roli objektivního a vyváženého zpravodajství a čtenáři manipulovala. K tomu využívala emotivních prostředků, patetického jazyka apod. B. Moskovič přitom poukazuje zvláště na rubriku Ohlasy a reakce, kde byly uveřejňovány údajné dopisy čtenářů. Rubrika měla vytvářet dojem souhlasu veřejnosti s Miloševićovým programem a s jeho konkrétními politickými kroky. Oproti tomu záhřebský Vjesnik autor považuje za názorově uměřený a objektivní. Dokládá, že tento list uveřejňoval komentáře představující poměrně širokou škálu názorů, a čtenář si tak mohl učinit na rozdíl od emotivně vypjatého a manipulativního stylu Politiky realističtější představu.

Zatímco Politika podporovala srbské nacionální resentimenty, měla podíl na nacionalistické mobilizaci a šíření negativních stereotypů o druhých jugoslávských národech, zastával Vjesnik jugoslávské hledisko.

Práci B. Moskoviče považuji za velice zdařilou. Jednak bych vyzdvihl, že pracoval s velkým množstvím sekundární literatury a že její výběr je nanejvýš vhodný. Dále nelze opomenout, že autor prokázal vysoké argumentační schopnosti a logickou stavbu výkladu. Práce je napsána čtivě.

Aniž bych chtěl jakkoliv snižovat hodnotu práce, uvedu několik připomínek jako námětů k diskusi:

Jestliže v kontrastu k tendenční Politice vykresluje autor Vjesnik jako objektivní, znamená to snad, že Vjesnik nezastával žádnou jasnou názorovou platformu? Alespoň z předloženého textu jsem získal dojem, že naopak určitý názorový proud zastupoval Vjesnik poměrně silně. Jaké bylo personální pozadí

Vjesniku? Kdo byli autoři textů, které uveřejňoval? Jednalo se o záhřebský, chorvatský, anebo celojugoslávský titul? Pokud byla Politika chápána jako určitý „hlas Bělehradu“ a srbského prostředí, je v tomto ohledu Vjesnik jejím záhřebským pandánem?

Zamýšlel se autor nad čtenářským dosahem obou listů? Kdo byli typičtí recipienti? Jaký mohl být tedy dosah působení Vjesniku a proč se zdůrazňuje v literatuře tak často negativní vliv Politiky? Jak potom tedy vysvětlit, proč názorový proud prezentovaný Vjesnikem neuspěl?

Autor dle mého soudu příliš automaticky přebírá názor sekundární literatury na reformy Ante Markoviće, na jejich odpůrce a na jejich odezvu ve společnosti. Autor předpokládá, že negativní hodnocení reform v Politice bylo pouze účelové, protože Politika sloužila Miloševićově zájmu a Marković byl pro Miloševiče konkurentem. Tato argumentace mi přijde přeci jen trochu zjednodušená. Nemohly přeci jen tyto v podstatě „neoliberální“ reformy, považované tehdy ve východní Evropě za naprosto objektivně nezbytná opatření, být předmětem i zcela upřímně míněné kritiky či pochybností?

Nakonec bych také nesouhlasil s příliš kategorickým tvrzením, že kritika Politiky vůči srbským nacionalistickým antikomunistům byla pokrytecká, protože Politika sama se podílela na šíření nacionalistických vášní a růstu mezietnických tenzí. Nepodceňoval bych zde rozdíl mezi obhajobou nacionálních zájmů a otevíráním dosavadních tabu ve stále existujícím rámci titoistické ideologie a mezi otevřenou agresivní nacionalistickou revizí celého poválečného vývoje. Alespoň z pohledu stoupců Miloševičovy politiky z řad členů strany a „partyzánského odkazu“ byl rozdíl velice podstatný.

Práci B. Moskoviče doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit známkou „výborně“.

V Praze, 5. 9. 2013

PhDr. Ondřej Vojtěchovský, Ph. D.